

Szabó Andrea

AZ UTOLSÓ NÓGRÁDI DUDÁS

Pál István, tereskei dudással szinte mesébe illő körülmények között találkoztam először. Tereskei házának lépcsőjén ült a bágyadt koratavaszi nap-sütésben, fekete kalapban, s miközben a napon sütkérezett, pásztorbotot faragott. Rögtön éreztem, hogy egy mára már kiveszőfélben lévő élet- és magatartásforma, egy letűnt világ „utolsó mohikánja” ő. A 24. órában vagyunk, hogy megörökítsük az általa képviselt értékeket. Amikor bevezetett takaros portájára, sőt a mutatta meg bodzafából készített furulyáit, kecskebőr bicskatartóit, cseresznyefából alkotott híres „türelem üvegeit”, somfából faragott juhászbotjait de a rengeteg trófea, éjjeli lámpa, az ajtó küszöbén álló kitömött bari – mely a nyakába aggatott csengővel ad hírt arról, hogy látogató érkezett –, a kitömött fácán, mind-mind Pál István alkotó fantáziájáról tanúskodnak. Az egyetlen munkaeszköze három bicskája. Van olyan furulyája, melyről azt sem tudja, hány éves, hisz még nagyapja is használta. Pár hasáb fát tett a tűzre a meglehetősen hideg szobában, aztán megkezdődött a múltidézés.

– *Milyen körülmények között látta meg a napvilágot? Meséljen a gyerekkoráról, a szüleiről, szülőfalujáról!*

– Pál Istvánnak hívnak engemet, 1919-ben születtem Kétbodonyban február 25-én. Még akkorában, ha egy asszony szülni akart, nem a kórházba szaladtak, hanem szülésznők voltak a faluban. Egy hatalmas tábla volt kitéve a házakra, hogy: „Gólyanéni”. Gólyát ábrázolt a tábla, egy kis vánkossa csavart csöppség volt a szájában. Így születtem meg én is három lány után mint negyedik gyermek. Édesapám igen megörült, hogy gyermek lettem, és mindjárt avval foglalkozott az elmondások szerint, hogy „lesz már utódom”. Majd amikor világra segített a szülésznő, kitett valamilyen vánkossra, utána pedig édesapám a dudasípszárt, a bicskát, az ostort, mely az állatok kezelésére, gondozására szolgált, a kezemhez érintette, – állítólag a magzatvizes kézhez – hogy a mindent tudást már ott vegyem át, és ráolvasott.

1925-ben adott be édesapám az iskolába, akkor voltam hat éves. Az iskolában egy palatábla volt, meg egy szivacs rákötve és egy palavessző. Volt

egy első osztályos könyv, amelyben sok állatot, fiút, embert, öregembert ábrázoltak. Ezekről tanultuk az abc-t mutogatással, és minden állatnak a hangját vagy a szokását, de mást is. A „h” betű az volt, ha az ablakra rále-
heltünk, a „k”, ha a kakas kukorékolt, az „l” betű volt, ha a libák az úton
gáogtak, hogy „el, ei”, az „é”, amikor a légy zúgott, az „r” betűt jelentette,
ha a kutya az úton elfogta az ember nadrágját, „g” betű volt, amikor az em-
ber a torkát fogja meg, mert fáj, „b”, mikor egy nagy hordónál az abroncs
elpattant, „d”, amikor ütötték a dobot, „ó”, mikor az ember csodálkozott és
a két kezét a feje fölé tette, hogy „ó”, „p” betű volt, mikor az ember a négy
ujját behajtotta és ráüjt, és az „e” betű volt az, mikor a kislány a képen
egeret látott. El is mutogattuk azt a mondatot, hogy „Emma fél az egértől.”
Ez volt az iskolában a mi tanításunk. A számtant meg úgy csináltuk, „hogya
egyszeregy az egy”, „kétszer egy az kettő” és énekeltük. De öt elemim van
csak, nem szégyellem elmondani a sorsomat, sem azt, hogy mi voltam. Ju-
hász voltam, meg azután pásztorkodtam, úgy ahogy ükapámtól kezdve
nagyapám, édesapám is mind pásztorságban töltötték az életüket le, meg
ugyanúgy én magam is. Én elolvasgatok magamnak, de nagyon gyöngén,
jobb, hogyha nem is hallgatják azt, hogy ha én olvasok, hanem csak ma-
gamnak olvasok. Amikor még nem volt telefonom, ha már kaptam levelet
valahonnan, elvittem a szomszédasszonyhoz, az olvasta el, annak volt vele
kínja. Amikor meg számolni kellett, bizony majdnem az apámnak a mun-
káját végeztem el. Ő, amikor vette a juhászbót maga eleibe, elkezdte föl-
vágni bicskával azt, hogy melyik háztól hány darab jószág jár ki, vagy hány
darab van. Így tudta összeadni tizesivel, hogy hát mennyi az a jószág és
mennyi darabszámra. Utána kezdtem tanulni többet a magam erejétől, pél-
dával az összeadást.

– *Mikor kezdett dudán játszani?*

– Évek múlva otthagytuk Bodonyt és elmentünk Szécsénkére. Szécsénkén már aztán fonók voltak, ahol fonták az asszonyok meg a lányok a kendert meg fosztották a tollut, mert akkorába még a lányoknak a stafírungot maguknak kellett kiszőni, megfonni, úgy, mint az ágyneműket, kenyérruhákat, abroszokat, ágyterítőket, stb. Apám avval szórakoztatta őket, hogy hol énekelt, hol dudált, ugyancsak anyám is. Nékem könnyű volt a dudát is megtanulni, avval keltettek, avval altattak el. Már hat éves ko-
romban el tudtam dudálni, ha karszékre tettem fölfújva a dudát, hogy: „Két út van előttem”. Nagyon örült apám. Majd a 80 százalékát a nótáknak, úgy mondhatom, hogy a szülői háznál tanultam meg. Kilencen voltunk testvé-
rek, önekik is ki kellett szőni a stafírunjukat, meg hát hozzánk szomszéd-
lányok is jöttek, meg a faluból is, mert apám dudálgatott nekik, énekelge-
tett, meg ők is. Éjfélig fontak mindig, és az éneknek örültek, mert annál

többet tudtak csinálni a fonással. Majd aztán a többi éneket a legénybarátoktól, lányoktól, a juhászbarátoktól, kanászoktól, gulyásoktól, csikósoktól, meg azután a katonaságnál tanultam meg. Elég gazdag vagyok igencsak a karácsonyi szenténekekben is, de még a mesékben is. Tudok szórakoztatni, mert akkorába, mint ahogy Arany János leírta: „Este van, este van, ki-ki nyugalomba”, úgy növekedtünk föl. Mivel altattak el bennünket? Mesével! „Gyerekek, alunni, mesélünk!”. Vagy: „Édesapám, meséljen má!” És így az agyamban maradt egy csomó mese, összeszedem, amit még talán el is felejtettem volna. No, majd mikor Bánkra fölhurcolkodtunk, beadott engemet édesapám egy Csernovics nevű úrhoz cselédkanásznak. Háromnegyed kommenciót kaptam azért, ha őriztem a cselédeknek a disznókat. De már 16 éves korban meguntam én ezt igencsak erősen, és könyörgöttem édesapámnak meg a gazdának, hogy vegyenek be kocsisnak, mert úgy mondom el, ahogy volt: éreztem, hogy már szépek a lányok, és szerettem is őket, szerettem én is utánuk járni szombat-vasárnap, mert a kocsisnak megvolt a vasárnapja meg a szombatja. De a pásztorságnál nem volt meg. Az állatnak állandóan enni kellett. Majd így kocsiskodtam én, de azért a dudával otthon foglalkoztam állandóan, meg a furulyával is. Akkor még a faragással nemigen, mert nem nagyon értem rá.

– *Mikor házasodott meg?*

– '39-ben nősültem meg, november 4-én volt az esküvőnk. Én 19 voltam, a feleségem 17. Akkor kerültem Bánkról Tereskére. Nem soká voltam itthon, '40. december 2-án berukkoltam, '41-ben kimentem a frontra, majd onnan vissza is jöttem még abban az évben. Vagy hat hónapig voltunk kint, de három évet le kellett tölteni, mert akkor három éves volt a katonai szolgálat. Dnyetropetroig mentünk el. Mi nem kerültünk be a Don-kanyarba, de szegény apósom ott vészelt el. Majd aztán, ahogy leszereltem '43-ban, '44 márciusában újból berukkoltam, akkor már bevagoníroztak bennünket, és Sztálingrádig vittek ki, onnan meg már mindig csak Magyarország felé jöttünk, visszafele Csepelig. Csepelnél megszabadultam '45-ben. Közülünk csak ketten vésztek el. A tüzérségnél szolgáltam, igen hátul voltunk.

– *Hogyan alakult az élete a háború után?*

A kommunizmusban már nem voltak uraságok. Falusi pásztor lettem, de nem sokáig, csak addig, míg az állami gazdaságok meg nem alakultak. Mikor azok megalakultak, akkor beálltam juhásznak. Rangosabb volt a juhászat, a feleségem is nagyon örült néki, kevesebb dolga volt, nem kellett a faluba járnia. Én a juhászattal éltem le a világomat utána, és hát, ha nem kellett fejni, egyre többet foglalkoztam a faragással a juhok körül, mikor letelt a fejes koserisztés után. Hol dudáltam, hol furulyáztam, hol flótáltam, hol faragtam – szerettem nagyon a pásztorságot kint a madarak között. A

madarak tanítottak engem énekelni, én pedig a madarakat. Mert az énekek gazdagsága bennem van – mert igen gazdag vagyok – mert csak ami könyv íródott rólam, kétszázon fölül van ének abban is. De sokkal többet tudok, mint 200, mert igencsak jobban a népdalokat követelik tőlem. És én még sokat tanítok táborokban, meg amúgy is.

– *Milyen volt a juhászélet, hogyan telt egy napja?*

– A juhászat rangosabb volt, mint a falusi pásztorság vagy a kocsisság, és nyugodtabban ráértem fúrni, faragni, fonni, cifrázni. Hogy mennyit kellett kint lenni a juhokkal, az az időtől függött meg a legelőtől. Ha tavaszról megindult az ember, akkor még gyöngébb, kevesebb volt a fű, olyankor 8–10 órát kinn kellett lenni a juhokkal, ha azt akarta az ember, hogy javuljon az állapota az állatnak, és a telet kiheverje. Majd már Szent György után erős volt a fű. Akkor is meg kellett lenni délig a 4–5 óra legeltetésnek. Nem kell azt nézni a juhnál, hogy na, most jóllakott és kérődzik. Fél órát kérődzik, elindul egymaga és újból legel. Mert aztán délben, amikor legmelegebb van, akkor kérődzik. A fejés pedig igen rossz volt, mert akkor éjfél után két órakor ültünk rá a fejőszékekre fejni a fiammal és a feleségem volt az esztrengáló. Ötre már ki volt fejve az az 500 db juh. Akkor aztán a feleségem itthon megcsinálta a sajtot, mert hát be kellett adni a gazdaságnak, mi meg akkor a gyerekekkel már mentünk újra ki. Akkor volt 5 óra vagy fél 5, még csak pirosodott a nap. A tarisznyába tettünk egy kis sajtot, vöröshagymát, kis teát. Akkor aztán legelt a juh 6–7–8-ig, már a kilencet nem bírta nagyon lelegelni, mert már nagyon meleg volt. Akkor hazamentünk, ledőlt az ember két óra hosszára, aludt, akkor jött a feleségem, hogy: „keljete föl, kész az ebéd, már fejni kell!” Akkor kérem, fölkelünk, megebédeltünk, megint fejtünk fél kettőkor, mert kétszer fejtünk: éjfél után fél kettő-kettőkor, meg azután délután fél kettő-kettőkor. Lefejtünk, ötre végeztünk, akkor aztán kimentünk este fél 10-kor, fél 11-kor, s akkor legelt a juh, ha azt akarta az ember, hogy a tej legyen elegendő, és hamar letudja azt a tejmennyiséget, ami rá volt szabva, a hat vagy hétezer litert. Akkor úgy volt, hogy 6 hét termékenyítés, szóval 6 hét koserisztés, 6 hét elletés, 12 hét szoptatás, 90 nap fejés, aztán újból koserisztés. Volt 10 vagy 12 nap pihentetés, és megint koserisztés. Szeptemberben erisztett az ember kost, aztán hat hét, azaz 42 nap alatt kellett beüzekedni az összesnek, és 42 nap alatt kellett kielleni az összesnek. 12 hét után, ha nem ment le a bárány, akkor az ember leválasztotta. A bojtár ment az egyik falkával, a számadó a másik falkával, akkor indult meg a fejés. Az már 90 nap volt, május, június, július, aztán jött 12 nap szabadfejés, amit csak magamnak fejhettem, és szeptember 8-án volt a koserisztés. De át voltak törve a tőgyek a kéztől, és a juh jól volt, kövér volt, lehetett eriszteni. Most meg már úgy

volt, kövér volt, lehetett eriszteni. Most meg már úgy van, hogy a juh éjjel-nappal köztük van, ez már nem juhászat, semmi.

Télen, ha korán leesett a hó, azt mi nem szerettük. De akkor mikor még rozst is vetettek, meg ősziárpát, és jó ősz volt, megkértem az agronómust, nem legeltethetném-e meg az ősziárpát. Mert a juh a hóból is kikaparja, leteszi a fejét, és mikor megfogja, akkor már a fejével dobja szét, két óra múlva már jól is van lakva, de úgy, hogy a hó megszakad. Ha ilyen legelő volt, az már nagyon jó volt, de ha rossz ősz és takarmányhiány volt, akkor nagyon kellett az embernek lopni más határokból. Majd, hogy ha lezártunk, akkor már bent etettünk. Mindent szerettem etetni, csak a silót nem. A siló az nem juhnak való volt, hamar megbetegedett tőle, jobb szerette a ropogós szénákat, takarmányokat, füveket, nem a darált, hanem az egész szemet. Ha lezártam, akkor reggel fölkeltem, megettetem, bementem, megreggeliztem, utána kimentem, meghúztam a vizet, megittattam a juhot, fölhajtottam, lecsuktam, volt 10 óra. Délután kettőkor kinyomtam nekik azt a 3–3 kiló répát, vitt be egy kis ápaszalmát nekik az ember, megetette, megittatta őket. Majd aztán február elsején indult az ellés. 146 napig hordja a juh a jerkét, 150-ig a kost, annyi a vemhesség ideje. Akkor aztán nagyon nagy volt a munka. A hat hét alatt mindig le szoktam 20 kilót fogyni. Alig aludtam, csak a rács alatt szenderegtem. Volt úgy, hogy egy nap berzenkedett 20 vagy 25 darab. Abból 18 egy éjjel megellett, volt hogy 25 is. Akkor már segédjelletős is segített. 500 juh volt összesen az állami gazdaságban, előtte meg az uradalomban. 30 évig voltam juhász. Előtte voltam kocsis, kanászgyerek. Édesapám, nagyapám kondások voltak. A dédapám meg tehénpásztor. De a juhászat előkelőbb volt, nem mondták az embernek, hogy „kondás” meg „kanász”. ’45-ben itthagytam a falut, ’65-ben jöttem vissza, mert a feleségem itt született és itt volt az édesanyja neki meg a testvérei is. Mondta, hogy: „apa, gyerünk haza, vegyünk Tereskén házat!” Megvettem még ’65-ben ezt a házat, addig tanyán laktunk a feleségemmel Szomolyán, aztán meg Cseresen. Szolgálati lakásunk is volt Pusztaszántón.

– *Mikor hagyott fel a juhászkodással?*

’79-ben lenyugdíjazódtam. Volt egy T-250-es Pannóniám, nekifogtunk csavarogni a feleségemmel, mert hát szegénykém addig állandóan a háznál volt, mert nekem kellett segítenie a fejésnél, aztán meg otthon, meg tanyákon laktunk, de hát nem sokáig ment. ’83-ban szegény meghalt. 60 éves volt. A házasságunk nagyon jó volt, nem vágyott sem a feleségem senkire, sem én. Leéltük azt az erős 43 évet együtt. Bár még most is élne! Boldogabb volnék és gazdagabb. Talán kevesebbet sírnék éjszaka. Hat gyermekünk született, de négy közülük egy hónapos korától egy évesig halt meg. A feleségemnek volt gyenge a szíve, szegénykémnek, azt örökölték a gyerekek. Három

kislányom és egy kislányom halt meg. Ilonka, Erzsike, Mária Magdolna és Józsika. Az egyik fiam 50 éves volt, mikor meghalt, a másik 48. Utána elment a menyem is. El voltam szomorodva nagyon. Nem tudtam, hogy mitévő legyek, és mi lesz velem. Nem tudom, a Jóisten rendelte-e, vagy talán másként történt volna meg, nevezett Juhász Zoltán, Agócs Gergely kerestek olyan embert, aki még pásztorkodik, dudál, farag vagy furulyál vagy mesél, és ezek az emberek 1992-ben rámtaláltak. És ahogy rámtaláltak, kértek, hogy hát legyek szíves nekik előadásokat adni dudáról, furulyáról, faragásról, meséről, nótákról, népdalokról, mert nagy szükségük van rá. Nem akartam odaállni, úgy el-elküldtem őket, hogy nincs kedvem, kihalt a családom, feleségem – szóval nincs kedvem. Addig, addig, addig, addig, hogy győztek, hál' Istennek. Rájuk hallgattam, elkezdtek vinni magukkal táborokba, iskolákba, gyűjtöttek rengeteget tőlem dudát, tanítottam palóc furulyát, énekeket. Még jelen pillanatban is tanítok. Utána olyan jól ment, hogy kitisztult a fejem egészen, és csak avval foglalkoztam: no, ez is népdal, ezt is össze kell raknom, mert bizony a nagy halálozások után kihaltak a szívekből a nóták. Még a dudát is eladtam. Utána aztán jutott a kezembe egy másik dudu, de visszakerült hozzám a saját öreg dudám is, igaz, az már hasznavehetetlen.

– *A fafaragást kitől tanulta? A gyerekei is átvették annak idején ezt a szenvedélyt?*

– A faragásoknál egy mintát, a virágosat meg a tulipánosat nagyapámnak az unokaöccsötől tanultam, mert a családban csak én meg a Jani öcsém tudott faragni. Édesapám gyönyörű ostorokat csinált, szép kiöntött nyelekkel. A régi mintát minden hangszerbe beleteszem, más címereket magamtól találok ki, díszítéseket vagy állatokat, hogy minél szebbé tudjam varázsolni a hangszert. De minél szebbé varázsolom, annál tovább tart, úgyhogy alig tudok egy hónapban kettőt, hármat megcsinálni. Úgy akarom elkészíteni, hogy mindenkinek tetszen és jó legyen, és tudjon rajta furulyálni. A gyerekeimet nem lehetett megtanítani, mert a kommunizmus behozta azt, hogy a fiatalokat fölkarolta valamennyire, és elmentek traktorosoknak. De a fiatalabbik fiam, a János, állatokkal foglalkozott, azokat szerette, de nem annyira a juhot, hanem inkább a tehenet. Ő a térszben dolgozott a gulya mellett. A két fiának nem volt meg a zenehallása, pedig nagyon szerették a nótákat, meg örültek, ha én énekeltem, velem tudtak énekelni, de önmaguktól nem. Hiába tudták a szöveget, a dallamot már nem.

– *Kétfodonyi létére meg kellett szoknia Tereskét. Hogyan érezte, érzi magát a faluban?*

– Tereske az énekben gyöngé, a falu ebben nagyon gyöngé. Se iskolába, sehova itt nem hívnak. Körül jártam az egész országot, de ide nem hívnak.

Nem szeretik a népdalt. Nem sokat voltam én itten, 1945-ben itthagytam a falut, és elmentem tanyára juhásznak. Voltam brigádvezető a nógrádkövesdi állami gazdaságban is 5 évig. Akkor voltam Cseresen és Szomolyán falkás, Borsosberényből Pusztaszántóra aztán lekértem a juhokat, ott 20 esztendőt töltöttem, aztán onnan nyugdíjazódtam le. Lenyugdíjazásom után Tereskén nem jártam be a kocsmába, én ottan nem ösmerkedtem, úgy ösmertek, hogy a „Gara Ilonának az ura a Pista”, meg annak idején itt jártam a többiekkel a leventékhez egy évig, ezek aztán megösmertek: „na, visszajöttél, Pista?” Nem olyan hagyományörző falu ez, hogy szeretné a népdalokat, mint például Bánk vagy Kétdodony vagy Vadkert vagy Herencsény. Ott vannak hagyományörző csoportok, itten nem. Szeretjük viszont egymást, mindenki köszön, még a pici kis gyerek is. Negyedrészt ösmerem a falunak, hiába szólítanak meg a boltban is, hogy: „Hogy van Pista bácsi, olvastuk a Nógrádban, láttuk a TV-ben.” Hiába mondja a legtöbb, hogy „én itt lakom”, – nem tudom, ki az. A Duna TV-ben is szerepeltem, azt is látták. Most megint fel akarnak venni.

– *Ki él még a rokonságból?*

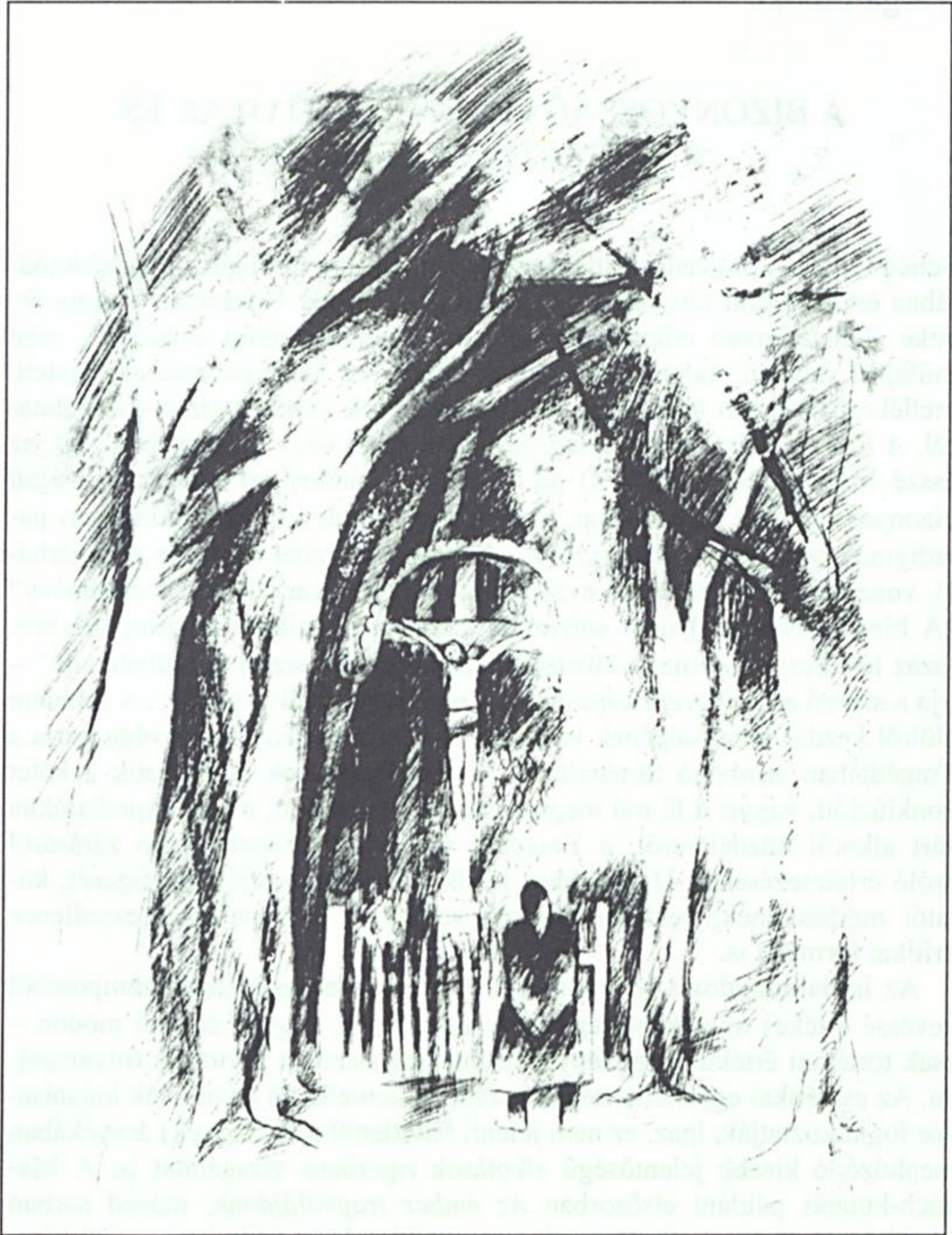
– Még él egy húgocskám Kétdodonyban, ő benne van a hagyományörző csoportban, meg egy öcsém él Nógrádkövesden, ő még juhászcodik, saját juhái vannak néki. Nékem öt unokám volt, az egyiket most temettük el, 23 éves fiú volt, gyönyörű, mint a nádszál. Még van négy unokám. Ők nem nagyon jöhetnek hozzám, az asszonynak is meg az embernek is dolgozni kell manapság, hogy a családot elbírják tartani. Kettő lakik Nézsán, a Katicánk lakik Rádon, ők nagyon szép házat építettek, és egyik Érsekvadkerten él. Hét dédunokám született, aranyos mind a hét. A legöregebb nővéremnek a fiatalabbik lánya segít, ha bajom van. Odaszólok neki telefonon, már jön is. Mégis van egy valaki, aki talán majd eltemettet, ha meghalok. A feleségem mellett már megvan a kettes sír. De vigyázok magamra, nagy az akarat bennem, élni akarok. Egyetlen egy kutyám van, s ha kimegyek külföldre vagy elmegyek nyolc napra hazulról, csak a szomszédasszonyomra tudom bízni, őt ismeri a kutya. A telefonomba is be van táplálva a szomszédasszony száma, ha véletlenül rosszul érzem magam, akkor ő hív orvost. A kutya ismeri őt, ő bejöhet. De hál' Istennek nagy bajt nem veszek egyelőre észre az egészségemmel. Az epémet műtötték, a tanítványaim helyeztek el az ORFI-ban '95-ben. A gyomrom is jó. Szeretek főzni és főzök is magamnak. Sütni nem tudok semmit, de sütemény az van a süteményboltokban. Azt szerettem, amikor, nyugodjon drága feleségem, krumplispogácsát meg tepertős pogácsát sütött, szóval kelt tésztaát. De másfajta tésztaát megcsinálok magamnak, megfőzök leveseket, paprikáskrumplikat, juhászosan, sajtos haluskákat. Minden harmadnap főzök, máma már megfőztem, van egy 50 literes hűtőcském, beteszem abba. Este viszont alig vacsorázom.

– *Úgy hallottam, világjárt ember lett, még külföldre is hívják...*

– Párizsban már kétszer voltam repülővel, Svájcban egyszer, ott rengeteg sok a magyar. Juhász Zoltán, Berecz András gyűjtők, népzene kutatók hívtak magukkal. Azt mondták, egy szólamot kivisznek, „de Pista bácsi legyen közte”, aztán szól a telefon, „Pista bácsi, ide és ide vagyunk híva”. De Szerdakeszin, Magyarakanizsán, meg erre lefelé Csíkszeredától Csíksomlyóig vagy 10–10-szer voltam, sőt jártam Szlovákiában, Ukrajnában, tudja, annak idején oda rukkoltam be Ungvárra. Jövő héten Nyíregyházára visznek kocsival, ott van egy nagyon jó énektanárnő, Juhász Erika. Noszvajon tanítják a palóc furulyát, ott rendeltek is hangszert tőlem, az egy pásztor furulya. Vannak gyimesi, dunántúli furulyák, mind más: vagy vékonyabb vagy kisebb vagy hosszabb, szóval rengeteg fajta van.

– *Az elmondottak alapján nem volt könnyű élete. Mégis, hogyan tekint vissza az elmúlt esztendőkre? Segített-e a duda, a zene, a nótás kedv a sorscsapások elviselésében?*

Noha egyedül élek, mióta „rámtaláltak”, könnyebben érzem magamat. Könyvet írtak rólam, majd megkaptam a Népművészet Mestere címet 1994-ben, most 2003-ban pedig megadták nekem, azt mondhatom, hogy Nógrád megye legmagasabb kitüntető díját, a Madách Imre-díjat. És az a helyzet, hogy még akkor is, ha öregszem, nagy örömem van abban, mikor előmbe ülnek azok a furulyások, akik a saját furulyáimon tanulnak, vagy ha elvisznek iskolákba, és elmondhatom a dolgaimat, elmesélhetem, lemutathatom, hogy tanultam én az abc-t. Csodálkoznak rajta, nemcsak a diákok, de nagyon sok tanár is: hogy, „hát valóban Pista bácsi, így tanulta az abc-t?” Szeretnek is, annyit mondhatok, én meg nagyon jó kedvvel jövök haza, mindnyájuknak még jelen pillanatban is rendelkezésére állok. Nem tudnám megmondani, hogy mennyi tanítványom van, mert változkodnak. Váralján már most 12 éve tanítok, oda elvisznek, és nem jövök haza csak 8 nap múlva, mikor végzett a tábor. Onnan aztán elvisznek egy másik táborba, onnan a harmadikba júniusban, júliusban, augusztus elejétől szeptemberig, az iskola kezdetéig. Majd megyek óvodákba a kicsik közé. Ha jó kedvem van, és nem dolgozok, vagy faragok vagy fúrok, vagy nem csinállok ostort vagy bicskatartót, mert csak ideszólnak, hogy „ennyit Pista bácsi vagy annyit Pista bácsi, ide csináljon, oda csináljon egy hangszert vagy valami más”, akkor van úgy, hogy kedvem szottyán, eljátszom olyan jó csárdásokat, megtáncoltatom magamnak a dudát, táncolok vele együtt, akkor aztán hát elszórakozok, mondok neki: „Te vagy a barátom, gyere ide!”. Már nem úgy van a nótám, hogy „Már ezután két szeretőt tartok”, mert már most én egyet se tartok. De azért mégis itt vagyok hála a jó Istennek, idáig megéltem már a 84 évet. Hát így élem a világomat.

Réti Zoltán: Ima (1995)